

Referanser: KR 21/13, NFG 26/13, NFG 09/14, BM 21/14, KR 60/14, KM 12/90, KM 20/91, BM 24/91, KR 46/91 NFG 6/18, NFG 13/18, NFG 18/18, NFG 24/18 og KR 12/19, KR 26/19 og BM 26/19.

Arkivsak: 19/03389-1

Saksdokumenter: KR 51.1/19 Vedlegg Konfirmasjonsliturgi KR sept 2019 1

Konfirmasjonstidens gudstjenester

Presentasjon av høringen om Konfirmasjonstidens gudstjenester og alminnelige bestemmelser

Sammendrag

Kirkerådet vedtok i møte i mars i år å sende denne saken ut på høring. Høringsinstansene var bispedømmerådene, biskopene, utdanningsinstitusjoner, arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner og andre aktuelle instanser. Bispedømmerådene ble anmodet om å velge ut et representativt utvalg menigheter til å sende inn sine høringssvar.

Saken ble sendt på høring 23. mai med høringsfrist 23. august. Høringsinstansene ønsker høringen velkommen, og de innsendte svarene gir et bredt og godt grunnlag for å legge fram et forslag til justering av konfirmasjonstidens gudstjenester og alminnelige bestemmelser for konfirmasjon. Det har kommet kritikk av den korte høringsfristen, siden sommer og ferieavvikling har gjort saksbehandlingen krevende. Kirkerådet beklager dette.

Det er kommet inn i alt 64 høringssvar. Ikke alle høringsinstansene har svart på alle spørsmål, og noen få har ikke gitt kommentarer. Det er ellers stort engasjement og tydelige innspill i svarene. Disse er fordelt slik:

11 bispedømmer (bispedømmeråd og biskoper)
Det teologiske fakultet
MF vitenskapelig høyskole
IKO

5 fagforeninger. Disse er: CREO – Forbundet for kunst og kultur (tidligere MFO), Kirkelig undervisningsforbund (KUFO) / KUFO stiftslag Stavanger, Norsk kvinnelig Teologforening (NKTF), Fagforbundet teOLOgene og Presteforeningen (PF).

Samisk kirkeråd

Utvalg for ungdomsspørsmål (UFUNG)

11 svar fra enkeltpersoner: 4 kateketer, 2 pedagogiske team, 1 rådgiver innen trosopplæring, 3 prester og 1 prost.

31 menigheter, fra 10 bispedømmer. Menighetene er fordelt slik: Stavanger 8, Oslo, Nidaros og Hamar hver med 5 svar, Borg og Bjørgvin hver med 2 svar, Agder og Telemark, Tunsberg, Møre og Nord-Hålogaland hver med ett svar. Ingen menigheter fra Sør-Hålogaland har sendt inn svar. Heller ikke KA har svart.

De viktigste endringene som er foretatt på bakgrunn av høringsprosessen gjelder:

Forbønn for konfirmantene i presentasjonsgudstjenesten:

Bønnen er kortere i form og mer spisset inn i forhold til konfirmantene og deres kontekst.

Dagens bønn og Bønn for konfirmantene i konfirmasjonsgudstjenesten:

Bønnene har et sterkere preg av *lovprisning og takk*, de har fått et enklere språk og reflekterer i større grad det Gud virker i oss.

Forslagene til bibeltekster:

Forslagene er bearbeidet og justert til å ha tydeligere sammenheng i rekkene.

Forbønnene for den enkelte:

Bønnene har en ny og forenklet oppbygning. Velsignelse og korstegning opprettholdes.

Personlig hilsen ved avslutningen av konfirmasjonsgudstjenesten

Denne var foreslått tatt ut, men er tatt inn igjen under del IV Sendelse.

Forslag til vedtak

1. De synspunkter som kom fram i Kirkerådets drøfting innarbeides i dokumentet.
2. Saken oversendes Bispemøtet.
3. Saken forberedes videre med tanke på endelig behandling i Kirkemøtet 2020.

Saksorientering

1. Bakgrunn

Nemnd for gudstjenesteliv (NFG) oppnevnte våren 2018 en arbeidsgruppe til å arbeide med justeringer av konfirmasjonstidens gudstjenester. Arbeidet har tatt utgangspunkt i større utviklingstrekk og endringer i gjennomføring av konfirmasjonstiden i Den norske kirke de siste tiår. Konfirmasjonstiden innebærer en utfordring og anledning for den enkelte konfirmant til å bekjenne troen. Tyngdepunktet har imidlertid forskjøvet seg fra konfirmasjonsdag og forbønnshandling til konfirmasjonstid som en læretid i menighetens fellesskap, hvor en rekke muligheter for involverende arbeidsmåter vektlegges i tillegg til mer tradisjonell undervisning.

Arbeidet med konfirmasjonstidens gudstjenester er teologisk begrunnet i konfirmasjonstiden som dåpsaktualisering og tilknytningstid til kirken, og

konfirmasjonsgudstjenesten som dåpspåminnelse, forbønns- og velsignelseshandling.

Liturgiforslaget som har vært på høring, omfatter konfirmasjonstidens innledende og avsluttende gudstjeneste. Det som per i dag kalles samtalegudstjenesten, omfattes ikke her. Denne gjennomføres etter lokal tradisjon og opplegg og er hjemlet i alminnelige bestemmelser.

Det som skal vedtas, er:

- Nye forbønner for presentasjonsgudstjenesten.
- Liturgiforslag for den avsluttende konfirmasjonsgudstjenesten. Til den siste ligger også forslag om nye alternative tekster.
- Alminnelige bestemmelser for konfirmasjon, som skal revideres i henhold til endringer innen liturgisk praksis, bibeloversettelse og kirkeordning.

Saken ble forberedt av Nemnd for gudstjenesteliv (NFG) i 2018 og ble behandlet i KR i mars 2019 (KR 26/19) med enstemmig vedtak om å sendes på høring. Vedtaket lyder:

1. De synspunkter som kom fram i Kirkerådets drøfting innarbeides i dokumentet.
2. Saken om konfirmasjonstidens gudstjenester oversendes Bispemøtet.
3. Saken forberedes videre med tanke på høring og endelig behandling i Kirkemøtet.
4. Kirkerådet ber Bispemøtet utrede det teologiske grunnlaget for konfirmasjon i Den norske kirke i dag.

Bispemøtet behandlet saken i møte i mai (BM 26/19) og ga sin tilslutning til KR's vedtak.

I tilknytning til arbeidet med konfirmasjonstidens liturgier vil BM utrede det teologiske grunnlaget for konfirmasjon i Den norske kirke i dag.

Dette dokumentet er blitt bearbeidet i tråd med vedtakene i KR og BM.

Det ble i høringen stilt 10 spørsmål med mulighet for å gi kommentarer.

Kommentarene utdyper og nyanserer svarene, men av alternativene JA eller Nei kan man se følgende utfall:

Spm 1: Vurderer dere de nye bønnene bedre enn dagens bønner? 43 JA og 18 NEI.

Spm 2: Mener dere at de nye tekstforslagene er gode? 60 JA og 4 NEI.

Spm 3: Anser dere alternativ B (korstegning med mulighet for å si «Jeg tilhører Jesus Kristus)

i Påminnelse om dåpen) som et godt alternativ? 38 JA og 24 NEI.

Spm 4 Er det behov for tre alternativer i leddet Forbønn for konfirmantene? 38 JA og 24 NEI.

Spm 5: Mener dere at korstegning (under leddet Forbønn for den enkelte) er en god symbolhandling? 58 JA og 6 NEI.

Spm 6: Mener dere at de nye forbønnene er løst på en god måte? 44 JA og 20 NEI.

Spm 7: Er det tjenlig med alternativer i ordene liturgen sier etter forbønnen? 53 JA og 11 NEI.

Spm 8: Er dere enige i at det ikke åpnes for en personlig hilsen ved avslutningen? 19 JA og 44

NEI.

Spm 9: Mener dere at liturgiforslaget møter behovet for fornyelse? 43 JA og 19 NEI.

Spm 10: Har dere kommentarer til alminnelige bestemmelser? 29 JA og 35 NEI.

Høringssvarene framhever som positivt:

- På høy tid at det ble foretatt en ny gjennomgang av konfirmantliturgien
- Det ligger mye godt teologisk arbeid bak forslaget
- Forslaget tar opp i seg justering etter trosopplæringsreformen og gudstjenestereformen, samt ny bibeloversettelse
- Større tilfang av alternative tekster
- Korstegning som symbolhandling under forbønn for den enkelte

Høringssvarene framhever som negativt:

- Ikke nok fokus på konfirmantene i forbønnen til presentasjonsgudstjenesten
- Gjennomgående for tungt språk
- For omstendelig mønster i forbønnene for den enkelte
- Dåpens rikdom og konfirmantens plass i verden blir for svakt uttrykt i forbønnene

Det gis nedenfor et sammendrag av sentrale punkter i høringssvarene. Dokumentet redegjør deretter for forslag til justeringer. Alminnelige bestemmelser behandles til slutt.

2. Høringssvarene generelt

Sammendrag av sentrale punkter i høringssvarene

En majoritet av høringsinstansene anmoder om at det arbeides videre med språket, fordi forslaget jevnt over oppleves for ordrikt.

«Liturgien inneheld ofte for mange ord pr. setning og går innom for mange ulike tema på kort tid.» (*Møre biskop og bispedømmeråd*)

Det er vår vurdering at det framlagte forslag er for mangfoldig og forsøker for mye. Dette fører til at pregnansen og gjenkjenneligheten av konfirmasjonshandlingen/gudstjenesten forsvinner i for mange alternativ og drukner i for mange ord (*CREO – Forbundet for kunst og kultur*).

Av svarene går det fram at 2/3 av høringsinstansene etterlyser mer flyt og forståelighet i språket, og at tematikken overfor konfirmantene og deres nærkontekst spisses. *Hamar biskop og bispedømmeråd* setter ord på et anliggende flere har meldt inn:

Konfirmantene og deres liv må tydeliggjøres i alle ledd. Det er viktig å bruke et språk som favner og berører konfirmantenes liv. Ikke alle av forslagens tekster gjør det, og bør arbeides mer med.

Høringssinstansene slutter seg i størst grad til de nye forslagene til bibeltekster med 60 JA og 4 NEI.

«Vi er veldig glad for flere tekstforslag» (*Gausel menighet, Stavanger bispedømme*). *Borg biskop og bispedømmeråd* mener det er klokt med flere tekstforslag som ivaretar en større bredde både når det gjelder tro, liv, kjønn og erfaringer. Imidlertid anmodes Kirkerådet om å se nærmere på sammenhengen i valg og perikoper. Flere av høringssinstansens har også levert inn egne forslag til tekster.

Korstegningen under forbønnshandlingen får god respons med 58 JA og 6 NEI.

Det er stort engasjement og mange kommentarer når det gjelder å beholde den personlige hilsenen ved avslutningen av konfirmasjonsgudstjenesten. 44 svar vil beholde denne. 19 høringsinstanser mener at den kan gå ut og argumenterer med at dette lett kan bli en ekstrapreken og være et for stort liturgisk brudd. De som vil beholde dette, mener at det tvert imot gir rom for et personlig engasjement og 'vekker' menigheten på en god måte.

Omtrent 2/3 av høringsinstansene mener at liturgiforslaget møter behovet for fornyelse, med 43 JA og 19 NEI. Kommentaren nedenfor gjengir et synspunkt som mange svarene slutter seg til:

Vi mener at liturgiforslaget møter behovet for fornyelse såfremt det tas hensyn til forslag om forenkling og et mer rendyrket fokus på konfirmantene. *(Agder og Telemark bispedømmeråd)*

3. Høringssvarene og forslag til justeringer

A. Presentasjonsgudstjenesten

Presentasjonsgudstjenesten og dåpspåminning

Dersom det er dåp i presentasjonsgudstjenesten, er dette en liturgisk handling som setter dåp og konfirmasjon i sammenheng. Høringsforslaget har en rubrikk om at Dåpspåminning kan være et eget ledd i presentasjonsgudstjenesten dersom det ikke er dåp. Da dette var oppe i Nemnd for gudstjenesteliv, ble det bemerket at det ikke er ønskelig. Begrunnelsen er at flere som starter på konfirmasjonstiden ikke er døpt på det tidspunktet presentasjonen finner sted. Også høringsinstansene kommenterer dette.

«Dette kan oppleves som fint og det aktualiserer sammenhengen mellom dåpen og konfirmasjonen. Men kan det oppleves som ekskluderende for konfirmantene som ikke er døpt ennå?»

(Grorud Menighet, Oslo bispedømme)

Det foreslås derfor å ta bort Dåpspåminning som symbolhandling i presentasjonsgudstjenesten. Det er imidlertid en bred enighet om at en slik symbolhandling hører hjemme på konfirmasjonsgudstjenesten.

Forslag: Rubrikken om Dåpspåminning som *kan*-ledd tas ut av rubrikkene.

Presentasjonsgudstjenesten og Bønn for konfirmantene

Bønnen som er foreslått i høringsdokumentet får ikke særlig stor tilslutning. *Nord-Hålogaland bispedømme* skriver: «Det er en viss fare for at denne bønningen kan oppleves en anelse moralistisk. Bruken av verbet "lær" to ganger i første ledd av forbønnen er ikke entydig positivt.» *Hammerfest*

menighet, Nord-Hålogaland bispedømme opplever dette også negativt og «belærende.»

Høringsinstansene gir sin tilslutning til behovet for en revisjon av den nåværende bønn for konfirmantene. Imidlertid mener flere at det mer rendyrkede fokuset på konfirmantkullet som finnes i den eldre utgaven, bør bevares.

Det framstår veldig merkelig at konfirmantene og deres liv og livssituasjon skal få så lite plass i forbønnen på presentasjonsgudstjenesten (*Os menighet, Hamar bispedømme*).

Konfirmasjonen er en festdag for hele familien med tre/fire generasjoner samlet. Alle som er til stede har sin oppmerksomhet henvendt på konfirmantene denne dagen. Dette må prege samlingsbønnen mer enn at et «kirkeårsvariabelt ledd for konfirmasjon» tas inn i bønnen (*Hamar biskop og bispedømmeråd*).

TF ser at forslaget til ny forbønn er i mindre grad fokusert på konfirmantene enn dagens ordning. De leser forslaget som «ordrikt og delvis overlappende», og peker på at leddet som omhandler konfirmantene ikke får tilstrekkelig vekt. *TF* foreslår en mer kortfattet bønn som ligger tett på første ledd i dagens bønn (fra 2002).

Sekretariatet har tatt imot mange innspill og har justert den foreliggende forbønnen etter mønster fra en del av disse. Forbønnen framstår nå som en tredelt takkebønn og svarer mer på behovet for vektlegging av konfirmantene og deres nærkontekst. Den har et lettere språk og et tydeligere takkepreg i alle tre bønneleddene.

Forslag: Den reviderte forbønnen erstatter høringsforslagets forbønn for konfirmantene i presentasjonsgudstjenesten.

B. Konfirmasjonsgudstjenesten

Kasualia eller Hovedgudstjeneste

Agder og Telemark bispedømmeråd ønsker flere endringer som går i retning av et annet syn på konfirmasjonsgudstjenesten enn det som leses ut ifra høringsutkastet. De ønsker at konfirmasjonsgudstjenesten løsrives fra lokal grunnordning og ønsker enten å ta ut syndsbekjennelsen fra denne gudstjenesten eller å ha den som et alternativt ledd. Om plassering av konfirmasjonsgudstjenesten foreslås:

Det bør presiseres at gudstjenesten som normalordning feires uten nattverd. Det bør ikke fastslås at konfirmasjon som hovedregel feires i menighetens hovedgudstjeneste på søn- og helligdager. Lørdager er mange steder innarbeidet konfirmasjonsdag i tillegg til søndager. Vi mener det er viktig at rettleidingen er slik at menigheter ikke opplever at de gjør «feil» ved å velge andre løsninger enn det som er hovedregelen.

Forslag: Ny formulering lages slik at etablert praksis (som oppleves god) tas inn.

Møre biskop og bispedømme anbefaler at liturgien ikke skrives fullt ut:

Vi trur det vil gje eit mykje betre oversyn og være tydlegare om ein i staden berre definerer dei liturgiske ordningar og ledd som gjeld spesifikt for konfirmasjonstida sine gudstenester, og kor dei skal/kan plasserast i kyrkjelydens hovudgudsteneste.

Konfirmasjonsgudstjenesten er definert som en hovedgudstjeneste. Likevel bryter den med kirkeåret fordi den er en festgudstjeneste og livsrite. Liturgisk farge er hvit og menigheten er annerledes sammensatt enn menigheten til vanlig. Gudstjenesten har derfor et preg av *kasualia* og kan fravike fra hovedgudstjenesten i enkelte ledd. Men nettopp fordi det er en gudstjeneste hvor forventninger og takknemlighet for liv og fellesskap har stor vekt, ønskes menigheten den dagen velkommen til en hovedgudstjeneste. Konfirmasjonsdagen får stadig større betydning som familiebegivenhet. Kirkens bidrag inn i denne settingen må være å sette ord på at konfirmantenes familier også er en del av fellesskapet i kirken. Tekstvalget til lesninger og preken gjenspeiler Bibelens litterære kvalitet, det er en god mulighet for å involvere flere til å være tekstlesere, og til at konfirmasjonsgudstjenestens menighet får høre de bibelske tekstene. Å ikke ta med GT- eller episteltekst den dagen vil være å avkorte evangeliet dets bakteppe.

Flere hørings svar mener at konfirmasjonsgudstjenesten må kunne legges til søn- og helligdag eller lørdag og at dette bør komme fram i rubrikkene.

Bispemøtet hadde følgende innspill til høringsnotatet før det ble sendt ut (BM 26/19): «Konfirmasjonsgudstjenesten i forslaget er tenkt å følge hovedgudstjenesten i lokal grunnordning. Dette vil likevel måtte fravikes når det gjelder liturgisk farge, tekster, dag og feiring av nattverd. Dette må komme tydeligere til uttrykk i høringsdokumentene.» Vedtaket fra *Bispemøtet* gir rom for de behov mange av høringsinstansene har meldt inn når det gjelder «liturgisk farge, tekster, dag og feiring av nattverd» (BM 26/19). Dette møter langt på vei mye av det som flere høringsinstanser etterspør.

Forslag: Forslaget fra *Agder og Telemark bispedømmeråd* om endret ordning og fra *Møre biskop og bispedømmeråd* om ikke å ha fullt utskrevet liturgi tas ikke til følge. Det reviderte forslaget åpner for en rubrikk som inkluderer konfirmasjon på lørdag, slik som *Agder og Telemark bispedømmeråd* ønsker og *BM* har åpnet for. Muligheten for å ha nattverd blir stående slik det nå er beskrevet i liturgien. Jfr alminnelige bestemmelser, nytt punkt 8.

C. Konfirmasjonsgudstjenestens liturgi

Dagens bønn

Høringsforslaget har to alternativer til Dagens bønn. Noen høringsinstanser er kritiske til setningene «la oss få leve fellesskap med deg ... la oss få leve til beste for hverandre». *MF* mener at setningene rommer et vidt spekter av forestillinger som gir et generelt og abstrakt inntrykk. *IKO* kommenterer også dette negativt. Samtidig er det flere som ikke ønsker et gudsbilde som «en kjærlig mor og far» fordi konfirmantene kan ha kompliserte erfaringer med sine foreldre.

Stavanger biskop og bispedømmeråd har følgende innvending:

Sjølv om «mor og far» som bilete på Gud er modifisert med «kjærlig» veit me at mange konfirmantar vil oppleve dette som eit problematisk bilete. Det vil

aktualisera smerte i den nære familien, så alternative bilete vil vera mykje betre.

Sekretariatet har sett på de ulike kommentarene og foreslår nå én Dagens bønn, også for å imøtekomme ønsket om færre valgmuligheter i leddene, noe som særlig *Møre biskop og bispedømmeråd* framhever: «Vi tenkjer at prosessen med revidering av gudstenestereforma frå 2011 viser at det er ynskjeleg med liturgiar som inneheldt færre val.» *MF* har levert et konkret innspill til Dagens bønn, og dette er tatt inn i bønnen.

Forslag: Den reviderte Dagens bønn erstatter de to alternativene fra høringsdokumentet.

Tekstlesninger under konfirmasjonsgudstjenesten

Det er stor oppslutning om at det blir flere forslag til bibeltekster å velge mellom på konfirmasjonsgudstjenesten. *Kateketen i Tysvær menighet, Stavanger bispedømme* svarer: «Ja, jeg støtter flere muligheter til valg av Bibeltekster. Disse tekstene åpner opp for flere aktuelle og relevante tema. Det er bra!»

Os menighet, Hamar bispedømme, responderer:

De nye tekstforslagene er i all hovedsak gode. De svarer til dagen og anledningen, og angir flere gode og relevante tema for konfirmasjonsgudstjenesten. Noen av tekstforslagene spriker tematisk, og det vil være en fordel å se på justeringer som kan få tekstene til å henge bedre sammen.

Det er kommet inn en del supplerende tekstforslag samt kommentarer til forslagene som ble sendt på høring. Det er foretatt en mindre justering av teksttilfanget, og sammenhengen mellom tekstene bør nå være tydeligere å se. Kvinneperspektivet er også styrket, i tråd med høringen.

I den første nye rekken er Luk 2,41-52 (Jesus som 12-åring i templet) tatt ut og erstattet med Mark 12,28-34 (de to budene). Denne teksten sammenfatter de to første lesetekstene. En høringsinstans viser også til at Luk 2 brukes mye på et lavere årstrinn i trosopplæringen og ikke treffer 15-åringer så godt.

I den tredje nye rekken er teksten om kvinnen ved brønnen (Joh 4,4-14) tatt ut og erstattet av Joh 11,17-29. *IKO* anbefaler ikke at man bruker en tekst der kvinne er assosiert med seksuell umoral. Inn kommer Martas sterke Kristusbekjennelse i fortellingen om Lasarus, og hennes henvendelse til Maria.

I den femte rekken er Salme 100 (Rop med jubel for Herren) erstattet av Salme 25,4-5 (Herre, lær meg kjenne dine veier) for å få en bedre motivmessig sammenheng mellom lesetekstene. Dessuten er versene i epistelteksten endret fra 1. Kor 12,4-6. 12-14 til 1. Kor 12, 12-22. Begge disse endringene er foreslått i høringen.

I den sjette rekken er versene i salme 139 strammet inn (v 1-6), slik at perspektivet blir mer spisset. I tillegg til fortellingen om sønnen som kom hjem (Luk 15,11-24) er også teksten om sauene og mynten som ble funnet (Luk 15,1-10) satt inn. Denne siste gir et kvinneperspektiv. Samtidig er fortellingen om sønnen som kom hjem en så kjent og sentral tekst at den bør beholdes som et alternativ.

De nåværende rubrikkene har som normalordning at det leses én eller to lesetekster i tillegg til prekenteeksten. *Stavanger biskop og bispedømmeråd* foreslår at: «som hovudregel skal bare preiketeksten lesast, men at ein der det er ønskeleg kan lesa ein eller to av dei andre tekstane for dagen.» Dette er ikke meldt inn av andre høringsinstanser.

I tråd med innspill som er kommet inn, er tekstene arbeidet med slik at det er en tydeligere sammenheng mellom alle tre i hver rekke. Da de valgte GT- og episteltekstene er ganske korte, anbefales at det som normalordning leses tre tekster. Her er også en god mulighet for liturgisk involvering, ved at en konfirmant, en fra familiene eller en konfirmantleder leser en tekst.

Forslag: Rubrikken endres til:

Det leses som normalordning to lesetekster i tillegg til prekenteeksten.

Rubrikken utvides noe i henhold til å åpne for lokal valgfrihet. Dette imøtekommer henvendelsen fra *Agder og Telemark biskop og bispedømmeråd*, som anbefaler «at det velges primært fra disse og sekundært fra de oppsatte tekster for den aktuelle søndag. Vi mener at tekster valgt for konfirmasjonsgudstjenesten bør være normalordningen, men at kirkeårets tekster eventuelt kan benyttes der dette er naturlig.»

Påminnelse om dåpen og symbolhandling

Møre biskop og bispedømmeråd gir sin tilslutning til at «ein har ynskt å styrke samanhengen mellom dåpen og konfirmasjonen i liturgien. *Møre* ser dette som «ei god og tenleg utvikling av ordninga for konfirmasjonstida sine gudstenester.»

Høringsinstansene ble bedt om å vurdere alternativene under Påminnelse om dåpen. Det er stor tilslutning til en symbolhandling og alternativ A. Symbolhandlinger er konkrete handlinger som ikke låser og klart definerer innenfor trange forståelsesrammer. De åpner opp for tolkingsrom hos både den som forestår handlingen og hos de som ser det. En symbolhandling utvider troens rom.

CREO – Forbundet for kunst og kultur nevner også at: «Dette vil kunne ha en positiv funksjon i forbindelse med stadig større innslag av den verdensvide kirke i våre menigheter.»

KUFO har det samme anliggendet og gir følgende innspill: «Her kunne man også vurdert å utvide forslaget til også å fylle en hånd med vann som igjen lar vannet renne tilbake ned i døpefonten for å synliggjøre og forsterke påminnelsen om dåpen ytterligere.»

Høringsinstansene er årvåkne for at det ikke må gå 'inflasjon' i antall symbolhandlinger. Ved at et symbol gjentas kan dette utvanne den liturgiske dramaturgien. *Ålgård menighet i Stavanger* mener at symbolhandlinger fungerer bedre «i forkant og i sammenheng med forbønnshandlingen.» Flere høringsinstanser slutter seg til denne forståelsen, og dette er allerede en praksis i mange menigheter. Likevel er

det stor tilslutning til å legge en symbolhandling både her og ved forbønnshandlingen.

Alternativ B, korstegning med ordene «Jeg tilhører Jesus Kristus» blir stemt ned av de aller fleste. Svarene er likevel nyanserte, og enkelte mener at dette kan være en god og ny mulighet: " Å tegne korset og si "jeg tilhører JK" kan fungere godt, og bør innarbeides både i konfirmantåret og i øvrig trosopplæring.» (*Randesund menighet, Stavanger bispedømme*)
Brorparten av høringssvarene er imidlertid negative til dette. «At konfirmantene skal delta i en handling hvor de skal tegne korstegnet på seg selv kan invadere konfirmantens religiøse privatliv/intimsone. B: Rubrikken foreslås strøket». (*Oslo biskop*)

Vi frykter at denne symbolhandlingen kan bidra til en usunn gruppedynamikk for mennesker i en sårbar livsfase. (*Borg biskop og bispedømmeråd*)

Dette forslaget innebærer en kollektiv inderliggjøring som har teologiske konnotasjoner til en pietistisk arv vi ikke ønsker å støtte opp under. (*TF*)

Selv om vi ser positivt på symbolhandlinger generelt, tror vi den foreslåtte ordningen med felles bekjennelse og korstegning vil gjøre at mange av dem som er usikre på egen overbevisning, vil vegre seg for å delta i den liturgiske handlingen. (*MF*)

«Dette er noe langt mer enn en symbolhandling, og bør derfor strykes». (*Elverum menighet, Hamar bispedømme*) «Alternativ B bør kuttes helt ut». (*Trosopplæringen Gjøvik, Hamar bispedømme*)

Det er kommet inn mange innspill og konkrete løsningsforslag til dette leddet. Symbolhandling som et tegn vurderes som godt, også i forhold til at liturgien eller er så ordrik. Sekretariatet har arbeidet med de ulike innspill, men mange av disse er krevende å gi en god regi, og en symbolhandling her må ikke foregripe det dramaturgiske som skjer senere, i forbønnshandlingen.

I liturgens ord før trosbekjennelsen er den doble ordlyden «... leve vårt liv i fellesskap» endret til «...leve i fellesskap». Dette blir en enklere setning og møter høringssvarenes anmodning om et lettere språk. Denne er også god å gjengi på nynorsk.

Kun KUFOs innspill om en bevegelse med vannet i fonten tas inn i et revidert forslag til dette leddet.

Forslag: Alternativ B utgår.

Rubrikken til ledd 14 Påminnelse om dåpen utvides med en veiledning om at liturgen kan dyppe hånden i vannet, løfte opp og la vannet renne hørbart og synlig ned i fonten.

Kunngjøringens plass

PF har gitt et innspill om plassering av kunngjøringer i konfirmasjonsgudstjenesten. *PF* mener at konfirmasjonselementet bør samles, og at kunngjøringer og

syndsbekjennelse blir et uheldig brudd i konfirmasjonsritualet. *PF* foreslår å flytte kunngjøringer og syndsbekjennelse fram foran dåpspåminnelsen og trosbekjennelsen.

Sekretariatet ønsker å følge opp dette innspillet, men foreslår å plassere kunngjøringer under ledd 19, menighetens takkoffer. Der er det som regel noe informasjon, og korte kunngjøringer kan gis der, før man samler inn offeret. Syndsbekjennelsen foreslås plassert alternativt som ledd 5, slik som i hovedgudstjenesten, før Kyrie og Gloria, eller foran dåpspåminnelsen. Slik samles konfirmasjonselementene, og en unngår det uheldige liturgiske bruddet som *PF* med rette har satt fokus på.

Forslag: Kunngjøringer flyttes fra å være eget ledd 16 til å inngå i ledd 19, Menighetens takkoffer. Syndsbekjennelsen plasseres som i hovedgudstjenesten, som ledd 5, eller før ledd 15, Påminnelse om dåpen.

Forbønn (felles) for konfirmantene

Alternativene i Forbønn for konfirmantene, ledd 18 A, får ulik oppslutning. Av disse får alternativ A best mottakelse, men den oppleves tett og kompakt. «Den framtrer lite spisset og med unødvendige gjentakelser.» (*Steinkjer menighet, Nidaros bispedømme*) «Den er for ordrik, teologiske motiver gjentas, og det gir en opplevelse av at det ikke helt "funka" første gangen, så vi må understreke noe en gang til, for å være helt sikre.» (*Holmlia menighet, Oslo bispedømme*) «Vi synes bønnespråket med fordel kan forenkles enda mer.» (*Ålgård menighet, Stavanger bispedømme*)

Henvisningen til dåpen «De er dyrebare ...» anbefales av flere høringsssvar å tas ut. Dåpens kontekst er annerledes enn konfirmasjonen, og i dåpsliturgien setter denne setningen ord på en skapelsesteologi som favner det fødte livet, ikke kun den dømte. Mange høringsinstanser peker på at dette behøver ikke gjentas her. «Vi tenker at det ikke er nødvendig å minne Gud på at noen er dyrebare i hans øyne.» (*Kråkerøy menighet, Borg bispedømme*)

Alternativ B og C oppleves ordtunge og til dels krevende, med for mange føringer for hva konfirmantene skal kjenne eller føle. Bønnene krever «i for stor grad en bestemt teologisk og emosjonell respons fra konfirmantene.» (*TF*) Det er også her kommet inn forslag til alternative bønneformuleringer, og sekretariatet har arbeidet med disse. Leddet har gjennomgått en forenkling i bønnespråket og er kortet inn.

Forslag: Justeringen av Forbønn for konfirmantene i ledd 18 A erstatter høringsforslagets forbønn.

Forbønnshandlingen, korstegning og symbolhandlinger

Borg biskop og bispedømmeråd mener at de nye forbønnene løfter frem dåps- og velsignesperspektivet på en god måte: «Strukturen i den enkelte bønn fungerer godt.» *Rolf Steffensen*, prest i lulesamisk område, gir sin tilslutning til dette: «Jeg er veldig glad for fokuset på og plassen som velsignelsen får. Velsignelsen har stor betydning i lulesamisk sammenheng.»

Imidlertid har Høringsinstansene klare innvendinger til forbønnene. Det oppleves repeterende og unødvendig ordrikt med påminnelse om dåp i hver forbønn for den enkelte konfirmant. «Ta med en god dåpspåminnelse og stryk henvisningene til dåpen de andre stedene.» (*Prosten i Indre Finnmark*)

Det er ikke behov for et pedagogisk perspektiv i bønnene for hver enkelt konfirmant. Da dåpspåminnelse er et eget ledd i liturgien er det ikke nødvendig å ha dåpspåminnelse i hver enkelt bønn til konfirmantene. (*Samisk kirkeråd*)

Bønnene oppfattes som konstruerte. «Språket bør alminneliggjøres med tanke på at liturgien skal kommunisere med norske tenåringer.» (*Hoeggen menighet, Nidaros*)

Rådgiver i trosopplæring, Bjørgvin bispedømme reagerer kritisk på at «Ein går frå: Å be for - til å takke for.» Etter hans mening svekker dette forbønnene. Han bekrefter andre høringsinstansers svar ved å påpeke at så stor grad av repetisjon «kan vere ganske anstrengande for tilhøyrarane.»

Forbønnene for den enkelte er i høringsforslaget utarbeidet etter et mønster med følgende elementer: *Tiltale til Gud - takk for konfirmanten - dåpsaktualisering - bønn om Åndens hjelp og styrke - velsignelse.*

Korstegning sammen med ordene "Velsign og bevar *henne/ham*, i Jesu Kristi navn" får stor tilslutning. 58 høringsinstanser svarer JA, mot 7 som ikke ønsker dette. «Denne symbolhandlingen reflekterer dåpsliturgien og den aronittiske velsignelsen.» (*TF*)

Ut over dette blir oppbyggingen av bønnene jevnt over ikke godt tatt imot. Det går tydelig fram av høringssvarene at dette ikke oppfattes som en god løsning, men at rammeverket stenger for innhold og budskap. Bønnespråket oppleves for repeterende og konstruert, bønnene blir for lange og det skapes ingen god dynamikk.

Sekretariatet har tatt høringssvarene til følge og har utarbeidet forslag til noe enklere forbønner. Her har en søkt å følge konkrete innspill som mange høringsinstanser har levert vedrørende vektlegging av hva Gud virker i den enkelte, i livet og i troen. Bønne er endret fra «takke for» til «vi ber for». Dåpsreferansen og bønnen om Den hellige ånds styrke kommer nå kun i et utvalg av bønnene. Innspillene fra *MF, TF, IKO* og *rådgiveren i Bjørgvin* har veiet særdeles tungt her.

Elverum menighet framhever den gode tradisjonen med «Fred være med deg/dere», som er en innarbeidet avslutning på forbønnene i mange menigheter. Disse ordene knytter handlingen direkte til fredstilsagnet i dåpen og fungerer liturgisk godt. I det gjeldende liturgiforslaget er Fredstilsagnet lagt til ordene etter forbønnshandlingen.

En har også utvidet rubrikken til å beskrive forslag til symbolhandlinger rundt forbønnshandlingen. Flere høringsinstanser beretter om gode erfaringer ved dette. Fagerborg menighet i Oslo bispedømme anbefaler at dette kan gjøres slik:

Når konfirmantene skal frem å bli bedt for, kan en konfirmantleder stå ved døpefonten og tegne korsets tegn på konfirmantens panne eller hånd, før hun/han går bort til alterringen og kneler ned. Da vil døpefonten allerede ha

blitt introdusert ved dåpspåminnelsen før trosbekjennelsen, og så skjer dåpspåminnelsen rent fysisk i forbindelse med forbønn.

Her er det mange ulike tradisjoner, og en rubrikk kan kun antyde et fåtall av muligheter. Rubrikken er nå utvidet og beskriver symbolhandlinger som er meldt inn i flere av høringssvarene.

Forslag: De reviderte forbønnene for den enkelte erstatter høringsforslagets forbønner. Bønnene vil bli arbeidet med i den videre saksgangen i samråd med Bispemøtets sekretariat. Velsignelsesordene i forbønnene videreføres og kombineres med at liturgen tegner et kors over konfirmanten.

Hilsen ved gudstjenestens avslutning:

Over 2/3 av svarene mener at det må være plass for en personlig hilsen til konfirmantene. Høringssvaret fra *Steinkjer og Egge menigheter i Nidaros* uttrykker det som mange mener, at «akkurat dette betyr noe for konfirmant og foreldre».

KUFO er også svært uenige i at muligheten for en personlig hilsen/hilsen fra menigheten er foreslått tatt ut. *KUFO* refererer til høringssvaret fra kateket Marit Sofie Teistedal Vikre i Tysvær menighet:

«Som kateket er dette stedet for meg eller andre som kjenner konfirmantene å kommunisere personlig og relasjonsbettinget til konfirmanter, foreldre og faddere. Kirkens trosopplæring jobber mye med hvordan man skal legge til rette for et godt ungdomsarbeid i årene etter konfirmasjonen, og da er det uheldig å ta bort denne hilsenen i konfirmasjonsgudstjenesten.»

NKTF bekrefter dette: «Vi stiller oss svært undrende til at det skal være et problem med en lokal hilsen, og vil på det sterkeste si oss negative til å legge dette til inngangsord eller preken.»

Borg biskop og bispedømmeråd mener at «en hilsen til konfirmantene etter forbønnshandlingen kan videreføres, men det må gis tydelige føringer på form og omfang.» Flere høringssvar slutter seg til akkurat disse innspillene som er nevnt ovenfor. (*Kateketen i Volda, Møre bispedømme, Byåsen menighet, Nidaros bispedømme, Voss sokn, Bjørgvin bispedømme, Tasta og Kopervik menigheter, Stavanger bispedømme, Pedagogisk team Sarpsborg kirkelige fellesråd, Borg bispedømme, Fagforbundet teoLOGene, UFUNG m fl*)

Forslag: Det settes inn et eget ledd *Hilsen* i liturgien

Rom for lokal variasjon

Karmøy menighet i Stavanger bispedømme etterlyser «forslag til liturgier eller liturgiske byggeklosser for de som har behov for tilpasset konfirmasjonsordning.» Av høringssvarene går det tydelig fram at det er behov for «et tydeligere rom for å utforme lokale og relevante varianter, både når det gjelder valg av symbolhandlinger, bønner og forbønner.» (*Rådgiver i trosopplæring, Nidaros bispedømme*)

Rådgiveren viser til kjernebegrepene i Gudstjenesteordningen 2011 – stedegengjøring, involvering og fleksibilitet.

Lommedalen menighet, Oslo bispedømme, ønsker en åpning for større lokal utforming og en liturgi som tar høyde for de store forskjellene mellom store og små konfirmantkull. *Lommedalen menighet* ønsker at konfirmantåret og kulletts særpreg, samt stedets lokale tradisjoner, kan få rom for stedegne valg på en så viktig dag i kirken og i konfirmantenes liv.

Soknepresten i Røros menighet, Nidaros bispedømme skriver: «Det er fint med alternativer, men liturgien mangler en eksplisitt tematisering av muligheten for lokalt utformet forbønn.» *KUFO* sier: «Det er spesielt viktig at forslaget tar hensyn til lokale tradisjoner og symbolhandlinger som lystenning, håndslag eller blomster/korssmykker eller lignende ved den avsluttende konfirmasjonsgudstjenesten.» *PF* er også svært opptatt av at: «En må kunne benytte seg av symbolhandlinger som konfirmantene har blitt fortrolige med gjennom konfirmasjonstiden, selv om disse ikke er nevnt i liturgiforslaget.»

Forslag: Rubrikkene utvides der det er naturlig til å omfatte: formuleres lokalt/ etter lokal ordning.

Andre innspill som er kommet inn:

Agder og Telemark bispedømmeråd mener at det bør utarbeides en veileder for de som følger konfirmasjonsundervisningen, men som av ulike grunner velger ikke å bli konfirmert. Det bør legges til rette for at også denne gruppen kan tilbys en form for liturgisk avslutning på året. Det samme innspillet kommer også fra *Ålgård menighet i Stavanger bispedømme*.

Forslag: Det må avklares om slike veiledninger skal inn i denne saken, eller eventuelt utarbeides som en egen sak.

Høringssammendrag – Alminnelige bestemmelser

De foreslåtte bestemmelsene skal erstatte de gjeldende bestemmelsene som er trykket i Gudstjenesteboken 1992. Revisjonen gjøres i tråd med det liturgiske revisjonsarbeidet som er utført siden 1992.

Høringsinstansenes tilbakemeldinger

Omtrent halvparten av høringsinstansene – i alt 29 – uttaler seg om forslaget til alminnelige bestemmelser. Enkelte uttrykker tilslutning, generelt eller til enkeltpunkt, men langt de fleste uttalelsene er forslag til endringer i bestemmelsene. Et stort antall av uttalelsene er forslag til endring i enkeltformuleringer i de ulike bestemmelsene. Det er også endel forslag om å slå sammen eller endre rekkefølgen på bestemmelsene.

Enkelte høringsinstanser uttrykker at bestemmelsene er for detaljerte og at dagens bestemmelser er mer pregnante. Enkelte uttrykker seg også kritisk til at de alminnelige bestemmelsene gir overordnede føringer for konfirmanntiden og mener de bør begrense seg mer til liturgiske anvisninger. For eksempel har *Borg bispedømmeråd* uttalt at:

Alminnelige bestemmelser bør forholde seg til selve konfirmasjonsgudstjenesteliturgien, og ikke være en allmenn beskrivelse av konfirmasjonen.

Borg bispedømmeråd påpeker også, med tilslutning fra bl.a. *Hamar bispedømmeråd*, at Bispemøtet skal behandle en sak om Den norske kirkes teologiske forståelse av konfirmasjonstiden og at de alminnelige bestemmelsene bør justeres i tråd med denne.

MF med tilslutning fra *Nord-Hålogaland bispedømmeråd* og *Ålgård menighet* er kritisk til å gjøre dåp til forutsetning for å delta i den avsluttende konfirmasjonsgudstjenesten. *TF* har på sin side gitt eksplisitt tilslutning til denne forutsetningen. Dette ble utredet i 1997 og avvist av Kirkemøtet (BM 9/97). Vedtaket lyder: «Deltakelse i den avsluttende konfirmasjonsgudstjenesten forutsetter dåp. Ungdom som ikke er døpt, kan likevel delta i det øvrige konfirmasjonsprogrammet.»

Hamar bispedømmeråd kommenterer til nr. 3:

[Vi] foreslår en forenkling (...): Konfirmasjonstiden er åpen for både døpt og udøpte. For å delta i den avsluttende konfirmasjonsgudstjenesten må dåp finne sted før denne. [Kommentar til] «Veiledning om nattverden inngår...»: Dette forrykker noe av punktets oppbygging, men det er ikke nødvendig at alt som står der sies i alminnelige bestemmelser.

Også flere andre høringsinstanser kommenterer at innskuddet om nattverd fungerer dårlig i sammenhengen. *Møre bispedømmeråd* påpeker dessuten at det er utydelig hva som ligger i setningen:

Kva meiner ein med «vegleiing om nattverden»? Deltek konfirantar i nattverden sjølv om dei ikkje er døypte, så lenge det er ein del av konfirmasjonstida, og i så fall på kva måte? Får konfirantar som ikkje er døypte, vin og brød, eller skal dei (jf. allmenne føresegner for hovudgudstenesta pkt. 39) vente med det til ein er døypt som ein del av konfirmasjonstida, og i staden verte velsigna med korsteiknet? Her treng vi ei tydlegare vegleiing.

Stavanger bispedømmeråd uttaler på sin side at punktet er for smalt og utydelig formulert:

Konfirmasjonstida bør ha like breitt mål som trusopplæringa og inkludera truspraksis, kunnskap, engasjement for medmenneske og samfunn, livstolking og livsmestring. Første setning er arkaisk formulert, med utydelege omgrep som «troens liv», «forsakelse og tro», «tilbedelse og tjeneste». (...) Formålet med konfirmasjonen kunne [f.eks.] vore uttrykt i tilknytning til visjonen for trusopplæringa.

Flere høringsinstanser kritiserer også begrepet «(Jesu Kristi) disipler» og foreslår ulike omskrivninger, som «etterfølgere» eller «kristne».

Flere høringsinstanser foreslår å slå sammen de bestemmelsene som omhandler gudstjenesten, dvs. særlig nr. 6, 8 og 9. Det er også flere som foreslår at det tydeligere kommer frem at konfirmantene deltar i forberedelse og utforming av gudstjenestene.

Kåre Rånes uttaler til nr. 10: «Pkt 10 bør komme som nytt pkt.4. Dette er et viktig anliggende, som stadig har en tendens til å bli nevnt mot slutten.»

Til nr. 11 er det flere som kommenterer at flere enn kateketen bør synliggjøres. *Oslo biskop* uttaler:

«I gudstjenesten er det naturlig at trosopplærer og konfirmantledere deltar som medliturger. Det bør inn i rubrikken og inn i alminnelige bestemmelser, nå nevnes kateket.»

Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet har merket seg at Bispemøtet planlegger en mer overordnet gjennomgang av Den norske kirkes teologiske forståelse av konfirmasjonstiden. Denne gjennomgangen vil også kunne påvirke den endelige utformingen av Alminnelige bestemmelser. Kirkerådet er blant annet av den grunn tilbakeholdent med å gjøre større endringer i innhold og omfang av det forslaget som ble sendt på høring.

Kirkerådet har likevel foretatt visse justeringer på bakgrunn av høringen:

1. Annet punktum i nr. 3, om nattverden, er tatt ut. Det bryter med den naturlige progresjonen i bestemmelsen, og Kirkerådet er enig med Møre bispedømmeråd i at det trengs en tydeligere veiledning.
2. Nr. 10 er flyttet opp som en ny bestemmelse nr. 4, som løfter anliggendet og er en mer logisk plassering.
3. Nr. 7 er lagt inn i bestemmelse nr. 5 (opprinnelig nr. 4). Kirkerådet slutter seg til dem som mener dette er en mer logisk plassering.
4. De opprinnelige bestemmelsene nr. 6 og 8 er slått sammen til en ny nr. 7. Kirkerådet er enig med dem som mener at disse hører logisk sammen.
5. Bestemmelse nr. 8 (opprinnelig nr. 9) har tatt inn en setning om at det ved konfirmasjonsgudstjenesten hovedsakelig skal brukes særskilte tekster, i tråd med endringene i øvrige rubrikker.
6. I nr. 9 (opprinnelig nr. 10) blir det reflektert at ansvarlige for konfirmantundervisningen kan være flere enn kateketen. Kirkerådet mener dette bedre uttrykker intensjonen i bestemmelsen.

Kirkerådet har også gjort noen andre mindre språklige endringer.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Liturgisk materiale utgis i henhold til alminnelig praksis for dette, digitalt og i hefte- eller bokform. En mulighet er å gi ut et felles hefte for bokmål og nynorsk, j fr dåpsliturgiene fra 2017. Administrasjonens og NFGs arbeid inngår i det løpende arbeid med å justere kirkens liturgier.